

„Žiadna monetárna únia bez fiškálnej únie“ nie je chybné, ale trefnejšie je „žiadna fiškálna únia bez spoločného elektoarátu.“

Tyler Cowen

Obsah

Môže mať Slovensko vyrovnaný rozpočet?
str. 2

Pakt stability a trestu
str. 4

Neklape nám to? Zoberme sa!
str. 5

Jediný zákon rozpočet nezachráni
str. 5

Kúzo vzdelávania
str. 6

Skrátiť vysokoškolské štúdium o jeden rok
str. 7

Fungovanie dnešného finančného systému
str. 7

Aj koncentrácia patrí k trhu
str. 9

Nepriame dane sú vraj lepšie ako priame
str. 10

Prečo začala dlhová kríza práve v Európe
str. 10

Pre Euro spravíme čokoľvek
str. 11

Štátny rozpočet a eurofondy
str. 12

www.INESS.sk

Editorial

Richard Ďurana

Vianočné sviatky sú tradične festivalom pokoja a k pokojnej atmosfére nevyhnutne patrí čítanie. Verím, že popri knihách, ktoré si nájdete pod vianočným stromčekom (alebo si ich tam sami umiestnite, ako to robíme my :), sa vám do rúk dostane aj toto vianočné číslo nášho elektronického mesačníka. Znie to neuveriteľné, ale vianočný editorial píšem na tomto mieste už po šiesty krát.

Hneď na úvod významná správa pre nás a tiež pre všetkých našich sympatizantov a podporovateľov: časopis .týždeň ocenil kolegu Juraja Karpíša titulom osobnosť roka 2011. Dôvody, ktoré redakciu .týždňa k tejto nominácii viedli sa dočítate na tejto strane nižšie.

Ďalšou dobrou správou je, že od januára bude INESS opäť o niečo väčší - naše rady sa rozšíria o Martina Vlachynského, ktorého meno iste poznáte aj z nášho newslettera.

Aby sme ale zachovali svetovú rovnováhu, prejdime si aj tie menej lichotivé udalosti posledných týždňov. Vláda opäť nedokázala prekročiť tieň blížiacich sa volieb a predložila štátny rozpočet, ktorý v šetrení významne zaostáva za očakávaniami vyplývajúcimi z ekonomickej reality. Deficit tak bude naďalej vysoký. Ani riziko nenaplnenia relatívne optimistických prorastových scenárov spolu s nevyspytateľnosťou vývoja diania v eurozóne neprinútilo politikov škrtiť vo výdavkoch.

Téma sa obšírnejšie venujeme v článkoch *Môže mať Slovensko vyrovnaný rozpočet?* a *Jediný zákon rozpočet nezachráni*.

Kvôli výdavkom vlády, ktoré nezodpovedajú jej príjmom, existuje reálna hrozba zvyšovania daní možno už v budúcom roku. Aj preto sa v tomto čísle v niekoľkých článkoch venujeme práve daniam, či už korporátnej, alebo porovnávaniam priamych a nepriamych daní a vývoju daňového zaťaženia v Európskej únii.

V tomto čísle sa venujeme v dvoch provokatívnejších textoch aj vzdelávaniu. Oba spolu súvisia. V prvom Bryan Caplan, profesor ekonómie na George Mason University, polemizuje o užitočnosti formalizovaného vzdelávania, v tom druhom uvádzame dôvody, prečo by sa vysokoškolské štúdium mohlo skrátiť o jeden rok.

No a ani v tomto čísle neujdete pred krízou eurozóny, v článkoch *Neklape nám to? Zoberme sa!* a *Pakt stability a trestu* kritizujeme postup európskych lídrov a navrhované riešenia smerujúce k fiškálnej únii a ešte väčšej miere prerozdelenia v Európe. Pre Slovensko ako chudobnejšieho člena klubu, ktorý o investície a rast životnej úrovne nemôže súťažiť inak ako nižšími daňami či prostredím, v ktorom sa ľahko podniká, to nie sú radostné správy. Loptička je teraz na strane politikov.

Prajem vám všetkým pokojné a krásne Vianoce v kruhu ľudí, na ktorých vám záleží, a šťastný a úspešný rok 2012,

Richard Ďurana

Osobnosť roka 2011 podľa časopisu .týždeň

Juraj Karpíš z INESS je podľa redakcie časopisu .týždeň osobnosťou roka 2011 na Slovensku:

Tento mladý ekonóm sa stal počas tohto roka našim najvýrečnejším komentátorom dlhovej krízy eurozóny. Vďaka nemu inak biedna diskusia na Slovensku aspoň trochu dosiahla na nemeckú úroveň.

.kým v Nemecku a ďalších európskych krajinách sa o kríze vedú vášnivé spory, v našich novinách, dokonca aj v tých, ktoré sú zamerané na ekonomiku, prebieha len úplne povrchná diskusia. A tak zatiaľ čo nemecká vláda musí svoj kurz doma obhajovať pred odborníkmi z akademickej sféry i hospodárstva, u nás stačí vrcholným politikom povedať, že sa musíme držať nemeckého stanoviska, s čím polemizuje málokto. Najmä ekonomickí novinári sa obmedzujú na to, že si utahujú z postojov Richarda Sulíka. Ale takmer nikdy nejdú pod povrch a nevenujú sa podstatným otázkam: či je napríklad euroval

dobre skonštruovaný a či nie je priveľké riziko, že spoločné ručenie za dlhy potopí aj zdravé krajiny. Alebo si vôbec nekladú otázku, či má Európska centrálna banka masívne skupovať dlhopisy ohrozených štátov, aké by to malo výhody a aké riziká.

Práve Juraj Karpiš si tieto otázky kladie a ponúka na ne zaujímavý pohľad. Slovenské médiá si to všimli a analytik INESS má v nich preto pomerne široký priestor. Ten si aj zaslúži ako málokto: keďže Karpiš podrobne sleduje európsku aj nemeckú debatu, analyzuje javy, ktoré iní u nás ešte ani nevidia. Euroval už od začiatku kritizoval ako nástroj, ktorý dlhy nerieši, len presúva na plecia iných, čím umožňuje niektorým štátom fiškálne čierne pasažierstvo. Počas roka sa dlhová náказа plazila pomaly ďalej do centra eurozóny. Nepomohlo ani to, že euroval mal byť postupne napákaný do astronomických rozmerov. Karpiš dnes kritizuje, že projekt eura zly-

hal a štátnici eurozóny nemajú iné riešenia ako ďalšiu centralizáciu, tentoraz v oblasti fiškálnej a hospodárskej politiky. Riešenie sa malo podľa neho uskutočniť v podobe reštrukturalizácie dlhov jednotlivých krajín a zachraňovania ich miestneho bankového sektora. Odmietajú aj nakupovanie dlhopisov európskych krajín zo strany ECB. Podľa Karpiša lídri eurozóny nevyužili draho kúpený čas, aby začali oveľa skôr so zásadnou reformou ekonomík. Namiesto toho len hasili, čo bezprostredne páli. Poslednú dohodu z Bruselu označil Karpiš za „Pakt stability a trestu“. Snaha vytvárať v Európe fiškálnu úniu sa jej lídrom napokon môže vypomstiť. Občania jednotlivých členských krajín na taký radikálny krok totiž nie sú pripravení.

Karpiša však viac než za jeho názory, s ktorými tento časopis neraz súhlasí, oceňujeme za argumentačnú úroveň. Pre kvalitu diskusie v tejto krajine je len škodou, že vo verej-

nej diskusii takmer nepočujú jeho ostrých oponentov, ktorí by sa zastávali konceptu eurovalu či masívneho nasadenia ECB inak než heslovito.

Na Slovensku však máme aj ďalších kvalitných ekonómov, ktorí svojím spôsobom presahujú Slovensko. V Londýne pôsobia Dalibor Roháč píše o dlhovej kríze pre najlepšie svetové denníky, ďalší ľudia, ako Ľudovít Ódor či Ján Tóth pracujú na ministerstve financií. Týchto ekonómov sme však z objektívnych dôvodov vo verejnej diskusii nepočuli tak často, ako by bolo potrebné. Aj preto sme radi, že najnovšie si analýzy niektorých z nich môžu čitatelia tohto časopisu prečítať aspoň raz za mesiac.

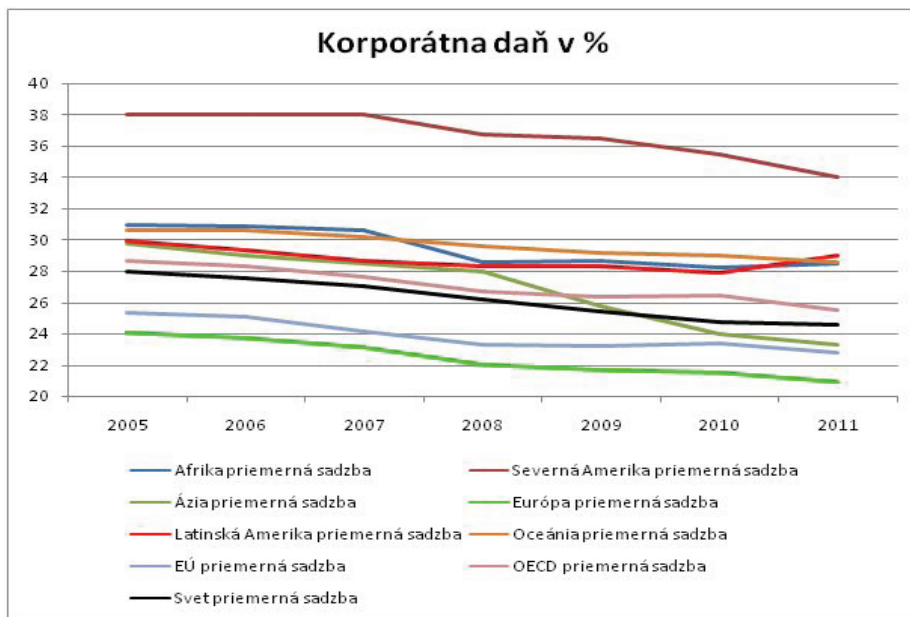
Redakcia .týždňa
.týždeň, 19.12.2011

Porovnanie

Súťaž o kapitál

Korporátne dane klesajú. Za posledných 6 rokov klesla priemerná korporátne daň na planéte Zem o 3,5% na 24,5% (zdroj: KPMG). Pozornosti neujde kontinentálny líder súťaže o najnižšie sadzby. Európa - svetadiel s najvyšším zdanením práce a spotreby by už neustál aj najvyššiu firemnú daň z príjmu, pretože v globalizovanom svete je kapitál vysoko mobilný. Aj na to by sme mali myslieť, keď budúci rok padnú na stôl návrhy na zvyšovanie sadzieb.

Graf: INESS na základe dát KPMG

Môže mať Slovensko vyrovnaný rozpočet?

Radovan Ďurana

Schodok rozpočtu verejnej správy by mal v roku 2012 dosiahnuť 4,6% HDP. Že, nevieť koľko to vlastne je? Nevedia to ani mnohí politici, ktorí rozpočet schvaľujú. A niektorí to možno vedia, ale radšej to nekomentujú. Po znížení odhadu očakávaných daňových príjmov na budúci rok sa zvolení zástupcovia ľudu rozhodli, že už nebudú prijímať úsporné opatrenia na zníženie schodku. Mal by teda dosiahnuť 3,3 mld. eur.

A to po roku a pol prijímania úsporných opatrení. Nasledujúci text ukazuje na číslach, čo by bolo potrebné urobiť, aby štát hospodáril vyrovnané.

Prečo je to obrovské číslo?

Nejde o žiadnu zložitú matematiku. Dobrou ilustráciou je porovnanie tohto schodku s výdavkami vlády, čiže štátneho rozpočtu. Ministri sú koniec koncov obyčajne prví na rade, keď sa hovorí o šetrení, míňaní, či plytvaní (schodok štátu však majú na svedomí aj Sociálna poisťovňa, či územná samospráva).

3,3 mld. eur je veľa. Táto suma predstavuje tretinu (!) použiteľného štátneho rozpočtu.

Takto vysokú sumu nie je možné ušetriť na prevádzke, či platoch zamestnancov štátneho rozpočtu, a aj keby bola odstránená všetka korupcia, nebude to stačiť.

Tak vysoký deficit je zároveň dôvodom, kvô-

li ktorému ani dosluhujúca vláda nebola schopná (napriek optimistickým očakávaniam v roku 2010) predložiť v dohľadnej dobe vyrovnaný rozpočet. Politici môžu považovať vyrovnaný rozpočet za správny, môžu schvaľovať ústavné zákony o rozpočtovej zodpovednosti, ale keď ich postavíte pred hrozbu, že ich moc prerozdeľovať bude nižšia o tretinu, všetka zodpovednosť ide stranou. Hlavne keď ide o vlastné rezorty.

Rovnako by asi ani väčšina ľavicových politikov nedokázala prehlásiť, že navrhne okamžité zvýšenie daňovo odvodových príjmov štátu na úkor pracujúcich o **18% (!)**, aby zostavili vyrovnaný rozpočet.

Ako by to vyzeralo

Pre úplnosť upresním, že za použiteľný rozpočet v tejto úvahe považujeme tzv. základné výdavky na chod štátu, ako ich zvyklo reportovať ministerstvo financií – na rok 2012 ide o sumu 9,74 mld. eur. Bokom teda dávame výdavky štátneho rozpočtu na:

- a) platenie úrokov za štátny dlh – 1,39 mld. eur,
- b) programy financované z eurofondov a s tým súvisiace spolufinancovanie - 3,7 mld. eur,
- c) príspevok do rozpočtu EÚ – 664 mil. eur,
- d) dotácia na výplatu dôchodkov zo Sociálnej poisťovne (na financovaní výpadku príjmov kvôli druhému pilieru sa šetriť nedá, ušetriť by sa ale dalo na druhej polovici dotácie zmenou valorizácie a posunom veku odchodu do dôchodku) – 1,78 mld. eur

A) Koľko by bolo možné ušetriť na prevádzke?

Mzdové a prevádzkové náklady financované z rozpočtu sú dohromady 4 mld. eur. Krízový manažér so skúsenosťami v súkromnom sektore by povedal, že 20% je hlušina, ktorá sa v každom podniku nazbiera, ak sa tam 5 rokov nerobil poriadok. Na prevádzke sa už čosi ušetrilo v roku 2010 aj v tomto roku, 5% má byť ušetrených aj v roku 2012. Mzdy sa už raz znižovali, resp. nezvyšovali, predpokladajme teda, že na celej sume by mohlo ísť ďalších 10% dolu. **Na prevádzke najmä odstraňovaním korupcie a efektívnejším obstarávaním, na mzdách rušením pracovných miest. Ušetrili sme 400 mil. eur.** Na vyrovnaný rozpočet potrebujeme ešte 8 krát toľko.

Úsporu na kapitálových výdavkoch je možné ťažko odhadnúť, veľká časť z nich je financovaná z fondov EÚ, navyše neopravovanie postupne chátrajúceho majetku (škôl či ciest) nemožno nazvať úsporou. **Ale predpokladajme, že pri výstavbe ciest a železníc a ich údržbe, financovanej výhradne zo štátneho rozpočtu, by sa podarilo ušetriť 10%, cca. 100 mil. eur.**

B) Dávky a transfery obyvateľstvu

Bez toho, aby sa neškrtilo na mandatórnych výdavkoch - to sú hlavne finančné transfery štátu ako napríklad „bezplatné školstvo“, rodinné prídavky, alebo zdravotné poistenie dôchodcov, nie je možné vyrovnať deficit znížením výdavkov štátneho rozpočtu. Tu je príklad, čo všetko by sme museli znížiť o tretinu, aby sa podarilo znížiť zostávajúci deficit 2,9 mld. eur.

V tabuľke sú uvedené hlavné transfery zo štátneho rozpočtu, neobsahujúce zdroje z EÚ ani spolufinancovanie. Tam, kde sa to dalo, boli výdavky očistené od súvisiacich nákladov, ktoré sú už zahrnuté v kategórii mzdové výdavky, či prevádzka. Vplyv zostatkových výdavkov na mzdy by však dohromady nemal predstavovať viac ako 50 mil. eur.

	Rozpočet výdavkov na rok 2012 v eur	Suma 33% úspory v eur
Zdravotné poistenie	1 306 391 875	431 109 319
Regionálne školstvo	1 233 429 701	407 031 801
Vysoké školy	450 655 547	148 716 331
Rozvoj bývania	132 404 000	43 693 320
Pomoc v hmotnej núdzi	302 994 504	99 988 186
Podpora rodiny	735 949 417	242 863 308
Pomoc zdravotne postihnutým	226 637 289	74 790 305
Ostatné sociálne dávky	382 588 798	126 254 303
Kultúra	170 673 995	56 322 418
Investičné stimuly	30 981 205	10 223 798
Šport	30 414 915	10 036 922
Spolu	5 003 121 246	1 651 030 011

Zdroj: Návrh štátneho rozpočtu na rok 2012

(1% transferov). Výdavky na podporu bývania sú zaradené v skupine transferov, nakoľko ich primárnym cieľom je zvyšovať sociálnu úroveň obyvateľstva. **Aj po tretinovej úspore by ešte ostalo zhruba 1,3 mld. eur deficitu. Na vyrovnanie rozpočtu by teda v tejto oblasti bola potrebná 57% úspora!** (Zníženie dávok takmer o polovicu by sa však vo výraznej miere prejavilo na poklese príjmov z nepriamych daní, čo by zvyšovalo deficit).

Štát nie je len štátny rozpočet

Na začiatku sme zvolili predpoklad, že schodok verejnej správy by mal vykryť len štátny rozpočet. Aj po celkom výrazných úsporách ostala časť deficitu nepokrytá, treba šetriť aj v ostatných oblastiach verejnej správy. Územná samospráva prispieva k celkovému deficitu nízkou sumou, zhruba 88 mil. eur. V jej hospodárení určite existuje priestor na vyššie úspory, ale na druhej strane by asi nebolo na mieste očakávať prebytok, ktorý by mal znižovať schodok štátneho rozpočtu. Počítajme teda s vyrovnaným rozpočtom a úsporou 88 mil. eur. Necelých 20 zostávajúcich inštitúcií verejnej správy (Fond národného majetku, Audiovizuálny fond atď.) hospodári dohromady s rozpočtom okolo 400 mil. eur a je v prebytku (po odpočítaní transferov zo štátneho rozpočtu), čo je príliš málo na vykrytie zostávajúceho deficitu.

Posledným kandidátom na úspory je Sociálna poisťovňa, ktorej výdavky by mali v roku 2012 dosiahnuť 6,5 mld. eur. 20% úspora – tzn. **20% zníženie dôchodkov, materskej, či dávky v nezamestnanosti by dokázali približne dorovnať chýbajúcich 1,3 mld. eur.**

Záver

1) Za posledné dva roky sa konsolidovalo najmä vďaka zvyšovaniu príjmov verejnej správy (hoci aj nezvyšovanie výdavkov vy-

žadovalo konsolidačné úsilie). Výdavky verejnej správy by mali v roku 2011 klesnúť o 62 mil. eur v porovnaní s rokom 2009, ale konsolidované príjmy by v tom istom období mali vzrásť o 1,5 mld. eur (daňovo odvodené príjmy o 1,8 mld. eur (!)). Spoliehať sa na prudký ekonomický rast a z toho vyplývajúci rast daňových príjmov, teda na metódu „vyrastíme z deficitu“ by v súčasnej ekonomickej situácii bolo nepodloženým optimizmom. Odkladať dôslednú konsolidáciu na neskôr, ako to bolo navrhnuté v súčasnom návrhu rozpočtu verejnej správy 2012 – 2014, je preto viac ako nezodpovedné.

2) Vyrovnaný rozpočet by bolo teoreticky možné v slovenských podmienkach dosiahnuť 18% zvýšením všetkých daní a odvodov. **Kto nechce po novom platiť štátu 23% DPH, 22,4% daň z príjmu, či nie 14% ale 16,5% zdravotný odvod, musí rázne siahnuť do výdavkov štátu. Vyrovnanie rozpočtu štátu by vyžadovalo napríklad takúto štruktúru úspor:**

- 400 mil. eur - 10% zníženie výdavkov na prevádzku a mzdy zo štátneho rozpočtu
- 100 mil. eur - 10% úsporu v kapitálových výdavkoch
- 1650 mil. eur - 33% úsporu v dávkach a transferoch obyvateľstvu
- 1300 mil. eur - 20% zníženie dôchodkov, dávky v nezamestnanosti, materskej...

Percento úspory v jednotlivých oblastiach si môže zvoliť každý sám, tieto sú ilustratívne. **Sú ukážkou toho, že dnes miňame podstatne viac, ako nám štát zoberie. Sú ilustráciou toho, že skutočné šetrenie a uťahovanie opaskov sa na Slovensku stále neudialo. Naďalej žijeme nad pomery, a tento nadštandard financujeme dlhom na úkor budúcnosti.**

3) Deficit verejných financií, najmä v kontexte klesajúcich prognóz hospodárskeho rastu, sa môže ľahko odtrhnúť od naplánovaných hodnôt (napríklad EK predpokladá 5,1% v 2012). Na druhej strane finančné trhy už váhajú s požíčianím Slovensku a nová fiškálna únia hovorí o požiadavke vyrovnaných rozpočtov. **Prítom neexistuje plán na dosiahnutie vyrovnaného rozpočtu v horizonte 3-5 rokov.** Ostávajú dve možnosti. Zrýchliť znižovanie deficitu vlastnými opatreniami, alebo čakať na situáciu, keď nám zoznam opatrení predloží Medzinárodný menový fond, alebo budúce Ministerstvo financií EÚ.

Treba využiť priestor na úspory v prevádzke verejnej správy, pokračovať v procese znižovania miery korupcie vo verejnom obstarávaní a vykonať audit potrebnosti vykonávaných činností verejnou správou.

Zároveň je však nevyhnutné naliať občanom „čistého vína“. Bez znižovania výšky dávok nie je potrebná konsolidácia možná, a to ani pri zavedení miliónárskych či bankových daní. Neznamená to, že paušálne by mali byť znižované všetky dávky. Je potrebné nastaviť systém tak, aby pomáhal sociálne slabším a prestal poskytovať dávky tým, ktorí ich nepotrebujú. Konsolidácia ne-

bude možná bez okamžitého prijatia zmien vo valorizácii dôchodkov, zvyšovania veku odchodu do dôchodku a znižovania miery zásluhovosti. Je v záujme občanov, aby sa nadchádzajúce voľby nestali súťažou o najkrajšie sľuby, ale súťažou o realizovateľný plán dosiahnutia vyrovnaného rozpočtu.

Text vznikol revíziou INESS Policy Note
3/2011

Radovan Ďurana, December 2011

Pakt stability a trestu

Juraj Karpiš

„Som si istý, že euro nás dotlačí k zavedeniu nových nástrojov hospodárskej politiky. Zatiaľ je ich zavedenie politicky neprie- chodné. No jedného dňa príde kríza a tieto nové nástroje budú prijaté.“ Takto prorocky predpovedal budúci vývoj v decembri 2001 Romano Prodi, vtedajší predseda Európskej komisie.

„súčasná kríza a najmä spôsob, akým s ňou Európa bojuje, ukazujú, že euro bolo naozaj nástrojom silenej integrácie v rukách politikov, ktorým nestačila mierová Európa krajín bez hraníc, ale snívajú mocenský sen o superštáte.

.zvýši nám Brusel DPH?

Práve zástancovia vízie Európy ako centrál- ne riadenej supervelmoci sa snažia dneš- nú situáciu interpretovať ako problém iba s dvoma riešeniami. Ďalšia centralizácia alebo vojna. Decentralizované riešenie, teda individuálne bankroty nesolventných krajín a následné postupné čistenie národ- ných bankových systémov prístupom „padni, komu padni“ politici od začiatku ignorujú. Po dvoch rokoch zlých diagnóz a ešte horších riešení, ktoré priviedli euro na pokraj zániku, prichádza kľúčový summit, ktorý mal priniesť ďalší centralizačný skok smerom k fiškálnej únii.

Nemecko ako vlastník poslednej fungujúcej

kreditnej karty zobralo udalosti do vlastných rúk a pripravilo zásadné zmeny vo fungovaní únie: nový model Paktu stability a trestu. Teda prísnejšie a automaticky aplikovateľ- né tresty za nedodržiavanie centrálne vytý- čených konsolidačných plánov. Pohľad do nemeckej kuchyne nám môže poskytnúť posledná výročná správa German Council of Economic Experts, akademického inštitú-

tu so zásadným vplyvom na nemeckú hos- podársku politiku. Experti ako potenciálne riešenie navrhujú vytvoriť spoločný európsky fond, cez ktorý by sa nasledujúcich päť rokov refinancovali krajiny. Fond by mal životnosť 25 rokov a postupne by sa tam presunul všetok dlh krajín, ktorý presahuje 60 percent ich HDP, čím by dosiahol predpokladanú veľkosť 2,35 bilióna eur. Dlh v tomto fonde by bol ga- rantovaný všetkými krajinami, pričom každá z nich by ho musela eliminovať. Krajiny by

na 20 percent dlhu, ktorý do fondu presunu- li, museli poskytnúť kolaterál vo forme zlata alebo devízových rezerv. Ak by neplnili kon- solidačný plán, automaticky by vstúpili do platnosti opatrenia ako zvýšenie DPH alebo daní z príjmov, z ktorých výnos by nešiel do rozpočtu krajiny, ale priamo do fondu.

Žiaľ, ani Nemecko si zatiaľ nevie predstaviť iné riešenie, než akým je ďalšia centralizá- cia. Zároveň nechce vojsť do histórie ako hrobár eura. Ale nerado by pustilo z ruky pe- ňážku bez toho, aby získalo aspoň nejakú kontrolu nad verejnými financiami ostatných krajín. Strategickým nástrojom v príprave na vyjednávania o fiškálnej únii sa stala aj Európska centrálna banka. Vidina masívnej- ších nákupov dlhopisov za dverami čakajúcej ECB je pre mnohé štáty lákadlom, ktoré ich má posunúť bližšie k podpisu nových zmlúv. Tento cukor Francúzska a ostatným dôleži- tým hráčom prislúbil v poslednom prejave aj nový prezident ECB Mario Draghi, čo bol, vzhľadom na údajnú nezávislosť a konzerva- tivnosť ECB, prekvapivý krok. Predtým, než dôjde k zásadným opatreniam v monetárnej politike, však chce vidieť „pokrok smerom ku kompaktnému fiškálnemu celku.“

.plán B

K úspechu summitu, ktorého výsledky v čase písania tohto textu neboli ešte známe, mohla prispieť aj ratingová agentúra S&P. Tá si vybrala najlepší možný čas na oznámenie svojho výhľadu na veľký európsky ratingový masaker. Pohrozila, že v prípade absencie dôveryhodného riešenia hneď po summite poznižuje ratingy takmer celej eurozóny (15 zo 17 krajín). Zníženie ratingu sa má týkať všetkých krajín, ktorým ešte zostal najlepší rating AAA a dokonca aj samotného euro- valu. Slovenská Národná banka preto mala mať už včera nachystaný plán B pre prípad náhlejšej smrti eura.

Prípadné vytvorenie užšej fiškálnej únie ne- bude dobrou správou pre Európu. Nevyhnut- ná reštrukturalizácia dlhov sa len posunie do budúcnosti, pričom neskôr bude ešte drahšia. Fiškálna únia bude pri absencii ho-

d'akujeme sme.sk

Radi by sme vám dali do pozornosti jednoduchú možnosť ako môžete **podporiť aktivity INESS**, medzi ktoré patrí napríklad aj projekt **Plytvanie štátu** či vydávanie mesačníka **Market Finesse**.

Môžete tak urobiť zo svojho domova či kancelárie jednoducho cez darovací portál dakujeme.sme.sk. Postup je veľmi jednoduchý a časovo nenáročný.

Priamy link je uvedený nižšie. Za vašu podporu, bez ktorej by naše aktivity nebolo možné realizovať, vám vopred ďakujeme!

<http://dakujeme.sme.sk/organizacia/33/iness-institut-ekonomickych-a-spolocenskych-analyz>

mogénneho európskeho voličstva extrémne nestabilná a rozsype sa na prvých radikálnejších úsporných opatreniach. Referendám sa chvíľu vyhýbať dá, no chýbajúca legitimita európskej vlády u obyvateľstva skôr či neskôr tento experiment dobehne. Namiesto ďalšej centralizácie potrebuje Európa radikálnu dereguláciu, liberalizáciu trhov, elimi-

náciu prebujnenej byrokracie a prerastených sociálnych systémov, ktoré sú pri súčasnej ekonomickej výkonnosti nefinancovateľné. Slovensko by sa suverenity v daňových otázkach určite vzdávať nemalo. Európu čaká dlhé obdobie bolestivo nízkeho rastu. Bude platiť účty za následky nezvládnutého projektu eura a jeho devastujúcich dopadov

na finančný sektor. Zachovanie nízkych daní môže byť našou jedinou nádejou na rýchlejší hospodársky rast, ktorý nie je založený len na korumpujúcich a neefektívnych verejných projektoch, financovaných z európskych transferov.

.týždeň, 10.12.2011

Neklape nám to? Zoberme sa!

Juraj Karpiš

Po sérii zbytočných európskych krízových samitov sa blíži ten kľúčový. 9.decembra Nemecko navrhne zásadnú zmenu fungovania Európskej únie.

Euro má zachrániť centralizácia a hlbšia integrácia. To je už desaťročia preferovaná odpoveď politikov na akýkoľvek problém v Európe. V integrácii sa vraj dá ísť len dopredu, nezmyselné strašenie vojnou sa stalo obľúbeným „argumentom“. Vytvorili sme masívne štrukturálne problémy v eurozóne spákanou centralizáciou monetárnej politiky? Vyrieši to centralizáciou fiškálnej a hospodárskej politiky. Nemecko navrhne fiškálnu úniu, ku ktorej sa majú pripojiť ostatné krajiny, ktoré túžia po nemeckej kreditke. Vraj bez fiškálnej únie nemôže byť monetárna únia. Okrem toho, že táto dnes veľmi obľúbená floskula ignoruje fungovanie svetového finančného systému počas celého 19. storočia, odporuje aj každodennej skúsenosti. Ja

a môj másiar úspešne fungujeme v rovnakej mene bez toho, že by som ručil za jeho záväzky. Inak prečo nám to hovoria až dekádu po tom, čo zaviedli euro?

Po vzdaní sa časti právomocí členskými krajinami konečne vo veľkom na trhy vstúpi Európska centrálna banka. Jej doterajšia zdanlivá zdržanlivosť je len strategickým nástrojom v politickom vyjednávaní. Nenechajte sa pomýliť, ak by naozaj išlo o prežitie eura, eurokrati by o použití tlačiarne neváhali ani sekundu. ECB čaká na signál za dverami už dnes. Úsmevný je preto mediálny obraz ECB, ktorá o 50% prestreľuje svoj inflačný cieľ a dlhopisy krajín nakupuje tempom, že celý slovenský dlh by skúpila za mesiac, ako cudnej, konzervatívnej „takmer Bundesbanky“.

Pár, ktorému to neklape sa rozhodol situáciu zachrániť svadbou. Na začiatku to môže fungovať. Politici s vídinou nemeckej kreditky

sľubia kadečo. Problémy prídu, keď nemecký úradník prvý krát skúsi znížiť dôchodok talianskemu penzistovi. Rozvod potom môže byť naozaj drahý a búrlivý.

SME, 4.12. 2011

Jediný zákon rozpočet nezachráni

Radovan Ďurana

Ponechanie osudu schodku verejných financií čisto na ekonomický rast či pokles, v čase, keď sa v Nemecku očakáva návrat do recesie, znamená pre daňových poplatníkov vážne ohrozenie rastu ich budúcej životnej úrovne.

Žiadny štátny transfer školám, čiže plne hrazené školstvo. Zrušené prídavky na deti, nulové rodičovské príspevky. Žiadna podpora zdravotne postihnutým. Starobné dôchodky plošne znížené o desať percent. A stále je to málo. Reč je o deficite verejných financií na budúci rok.

Schodok vykazovaný ako 4,6 percenta HDP je formula, ktorá úspešne kamufluje jeho

skutočnú výšku. Málokto si za týmto údajom vie predstaviť reálnu hodnotu. Drastické opatrenia uvedené v úvode by zredukovali transferové sociálne výdavky štátneho rozpočtu na polovicu.

A stále by vrátane škrtov na dôchodkoch dosiahli „len“ 3,1 miliardy eur, čo by nestačilo na plánovaný schodok 3,3 miliardy. Prípadne by sme mohli zvýšiť DPH na 34 percent, to by sme nemuseli robiť žiadne škrt vo výdavkoch.

S exministrom financií Počiatkom sa dá súhlasiť len v jednom. Verejné financie sú v katastrofálnom stave. Slovo „katastrofálny“ v tomto kontexte znamená, že rozpočet verejnej správy nie je možné v horizonte piatich rokov vyrovnať bez drastických škrtov a bez pomoci zásadného ekonomického rastu. Žijeme si nad pomery, dlh nevzniká pre investície do budúcnosti, ale z bežnej spotreby.

To, že deficit klesol z ôsmich percent HDP na 4,9 percenta, nás neuteší. To sa udialo najmä vďaka desaťpercentnému rastu daňových príjmov a rastúcemu HDP.

Nízko visiace ovocie

Iste, znižovanie mzdových nákladov, efektívnejšie obstarávanie, lacnejšia prevádzka, aj to sú opatrenia, ktoré prispeli k znižovaniu schodku. Išlo však o najjednoduchšie úspory - nízko visiace ovocie teda bolo pozbierané. Ale to, že aj po prijatí týchto opatrení má schodok verejných financií dosiahnuť takmer 20 percent súčtu všetkých daní a odvodov, je alarmujúcim faktom.

Skutočné konsolidačné úsilie sa preto začne až na jar budúceho roka. A ak to Európska únia s tým tlakom na vymáhanie rozpočtových pravidiel myslí vážne, tak znižovanie výdavkov neminie slovenskú vládu, nech bude modrá, červená či tyrkysová. A netreba sa opäť falošnou ilúziou, že bohatí to cez progresívnejšie dane z príjmu vyriešia. Vážení Slováci, na vyrovnanie schodku by ste museli všetci vrátane firiem zaplatiť o sto percent daní z príjmu viac ako dnes.

Hovoriť o budúcoročnom rozpočte je tak trochu zbytočné. Neprijatie daňovoodvodovej reformy - predovšetkým úpravy dôchodkového systému bol draho kúpený čas, ktorý bude stáť pekných pár miliónov eur.

Vidina troch percent nestačí

Neochota naliať občanom čistého vína a z toho vyplývajúce neprijímanie opatrení na „úkor obyvateľov“ je hazardovaním s dôverou zahraničných investorov, od ktorých je financovanie nášho deficitného sociálneho štátu plne závislé. Tí nám svoj chrbát už ukázali minulý pondelok, keď štát musel pre nezáujem zrušiť úpis dlhopisov.

Obraz a postavenie Slovenska nedokáže zmeniť ani zákon o rozpočtovej zodpovednosti. Po prvé, zákon začne reálne platiť až v

roku 2014, po druhé, nemôže a ani netrešť poslancov, ktorí v konečnom dôsledku rozhodujú o škrtaní, a po tretie, je celkom pravdepodobné, že keď zákon začne platiť, aj tie najvyššie limity dlhovej brzdy budú vďaka vyčerpanému eurovalu prekonané.

Nie budúcoročný rozpočet, ale úsporné balíčky kandidujúcich strán by mali byť predmetom nášho záujmu. Tie ukážu, či horizont sa končí dosiahnutím mocenskej funkcie, a kto to s konsolidáciou myslí skutočne vážne. Treba si dať pozor na jedno.

Vidina trojpercentného schodku HDP nemôže predstavovať splnenie domácej úlohy, ako sa nám snažia nahovoriť niektorí z predstaviteľov súčasnej vládnucej koalície. Slováci zarábajú príliš málo na to, aby sa mohli pri stagnujúcom raste, starnutí populácie či chátrajúcom zdravotníctve pokojne ďalej zadlžovať.

SME, 23.11. 2011

Kúzlo vzdelávania

Bryan Caplan

Do školy chodím už 35 rokov, z toho 21 ako študent a zvyšok ako profesor. Vo výsledku je mi Skutočný Svet úplne cudzí. Viem toho robiť dosť málo. Ako tínedžer som sem-tam brigádoval, ale na vlastnej koži som veľa práce mimo akademickej slonovinovej veže nezažil.

Nie som sám. Pracovné skúsenosti väčšiny profesorov sú takmer také chudobné ako tie moje. Ak chcete uspieť na akademickej pôde, Skutočný Svet zbytočne rozptyľuje. Mám prácu svojich snov na celý život, lebo som vo výučbe kurzov rok čo rok exceloval, dostal sa na prestížne školy a publikoval pár tuctov článkov pre iných profesorov. To a nič iné je cena za úspech.

Po tom, ako som tak vytrvalo ignoroval Skutočný Svet, by sa dalo čakať, že Skutočný Svet bude ignorovať mňa. Ale to tak nie je! Ovplyvnil som kariéry tisícok študentov v Skutočnom Svete. Ako? Známkami. Na konci každého semestra testujem, ako dobre študenti rozumejú mojim kurzom a známkujem ich od A po F. Ostatní profesori robia to isté. A čuduj sa svete, zamestnávateľov názor zo slonovinovej veže zaujíma. Študenti s veľa Áčkami skončia školu a dostanú sa na príjemné a dobre zaplatené miesta. Tí s veľa F-kami skončia a dostanú menej príjemné (ak nejaké) miesta.

Prečo zamestnávateľov zaujímajú známky a diplomy? Pre mnohých ľudí je dôvodom „zjavne“ to, že profesori učia študentov schopnosti, ktoré budú používať v práci. Zlé známky, žiaden diplom, slabé schopnosti.

Tento dôvod nie je úplne chybný, gramotnosť a schopnosť elementárne narábať s číslami sú dôležité. Ale tento „zjavný“ dôvod je len malá časť mozaiky. Pozrime sa na čas strávený štúdiom dejín, umenia, hudby, cudzích jazykov, poézie a matematických dôkazov. Väčšina predmetov je, úprimne povedané, zbytočná pre väčšinu pracovných pozícií. Keď si spomeniete, ako málo ja a iní profesori vedia o Skutočnom Svete, nemalo by vás to prekvapovať. Ako by som len mohol vylepšiť schopnosti študentov vykonávať širokú škálu zamestnaní, ktoré som nikdy nerobil a

o ktorých takmer nič neviem? To by muselo byť nejaké kúzlo. Aby som taký rituál zvládol vykonať, musel by som byť Merlin, Gandalf alebo Dumbledore:

Krok1: Otvorím ústa a prednášam o akademických témach ako populačné externality alebo vplyv vzdelania na politické preferencie.

Krok2: Študenti si naštudujú prednesenú látku.

Krok3: Kúzlo

Krok4: Z mojich študentov sa stanú o niečo lepší bankári, predajcovia, manažéri, atď.

Áno, môžem svojich študentov naučiť, ako sa stať profesormi. Niet divu, veď je to jediná práca, o ktorej niečo viem. Ale čo tisíce mojich študentov, ktorí sa profesormi ekonomie nestanú? O ich budúcich zamestnaniach nič neviem. Nemôžem ich predsa naučiť to, čo neviem. To platí aj o väčšine ostatných profesorov.

Veľa vzdelávacích pracovníkov tíši svoje svedomie trvaním na tom, že svojich študentov učia „ako rozmýšľať.“ Táto fráza ale stojí proti sto rokom vzdelávacej psychológie. Vzdelávanie je veľmi úzke a študenti sa učia špecificky to, čo ich učíte... ak máte to šťastie.

Iní vyučujúci prehlasujú, že učia dobré pracovné návyky. Toto tvrdenie sa ale prieči základnej intuícii, hlavne na vysokých školách. V koľkých zamestnaniach sa toleruje 50%-ná dochádzka, prípadne v ktorých postačí 12 hodín práce týždenne? Škola asi formuje pracovné návyky lepšie ako hranie videohier. Je ale ťažké predstaviť si, ako by mohla škola formovať pracovné návyky lepšie, ako práca na plný úväzok v Skutočnom Svete.

V tejto chvíli si možno kladiete nasledovnú otázku: ak profesori pracovné schopnosti príliš neučia, nerozvíjajú schopnosť rozmýšľať a nevštepujú konštruktívne pracovné návyky, prečo zamestnávateľia tak dôrazne odmeňujú úspechy vo vzdelaní? Najlepšia odpoveď prichádza práve zo slonovinovej veže. Nazýva sa signalizačný model vzdelávania a je predmetom knihy „Proti vzdelávaniu,“ na ktorej pracujem (The Case Against

Education).

Podľa signalizačného modelu odmeňujú zamestnávateľia úspech vo vzdelávaní kvôli tomu, čo tento úspech o študentovi ukazuje (aký vydáva signál). Dobrý študent zvykne byť šikovný, ochotný ťažko pracovať a je konformista – tri základné črty vhodné pre takmer každé zamestnanie. Ak študent exceluje v škole, zamestnávateľ z toho správne usúdi, že z neho bude dobrý zamestnanec. Čo presne študoval? Čo sa naučil robiť? Detaily. Ak ste boli dobrý študent, zamestnávateľ očakáva, že sa rýchlo naučíte robiť to, čo k danej práci potrebujete.

Z pohľadu signalizačného modelu je dôležité, koľko vzdelania ste získali v porovnaní k ostatným pracujúcim. Keď hladina vzdelanosti stúpne, zamestnávateľia budú reagovať zvýšením štandardov. Keď klesne, štandard y pôjdu dole. Sme na bežiacom páse. Keby to voliči brali vážne, mohli by sme ja a moji priatelia prísť o prácu. Z pozície profesora je v mojom záujme, aby verejnosť verila v mágiu vzdelávania, teda v slonovinovú vežu premieňajúcu študentské olovo na zamestnanecké zlato.

Moje svedomie mi ale napriek tomu káže na systém donášať. Vzdelávanie nie je mágia. Profesori nedokážu zvýšiť spôsobilosť študentov pre ich budúcu prácu svojimi prednáškami na obskúrne témy.

Som rád, že mám na doživotie prácu snov a ťažko som na to pracoval. Spoločnosť by na tom ale bola lepšie, keby daňoví poplatníci ušetrili peniaze, študenti by strávili menej rokov v škole a keby skleníkoví akademici, akým som aj ja, konečne vstúpili do Skutočného Sveta a našli si skutočnú prácu.

pre INESS preložil Jakub Stračina

Prevzaté z Liberty Fund, Inc. <http://www.libertyfund.org>. Pôvodný text bol publikovaný 28.11. 2011 na stránkach Library of Economics and Liberty.

Skrátiť vysokoškolské štúdium o jeden rok

Radovan Ďurana

Medzi odporúčaniami Protikrizového balíčka 2012 českej Národnej ekonomickej rady vlády (NERV) sa ocitol jeden nečakaný návrh:

21. Zkrácení délky vysokoškolského studia o 1 semestr u bakalářského stupně a o 1 semestr u magisterského stupně

Autor: Jiří Schwarz

Výhody: +0,6 mld. Kč

Návrh je o to prekvapivejší, že je z pera bývalého dekana Národohospodárskej fakulty VŠE v Prahe (dnes prezidenta Liberálneho inštitutu, a člena NERV). Pre toto opatrenie existuje viacero argumentov:

1) Slovensko zvolilo v oblasti VŠ vzdelávania stratégiu kvantity na úkor kvality. Výsledkom je zhruba polovica populačného ročníka navštevujúca vysoké školy, ktoré sú často nálepkované spojením „električková“ škola. Samotné spojenie je dôkazom, že na mnohých školách existuje dostatočný priestor na zhustenie výuky.

2) Vysokoškolské vzdelávanie je v mnohých

odboroch výrazne odtrhnuté od reálneho života. Skrátenie štúdia o jeden rok vytvorí tlak na vyučovanie „použitejších“ predmetov.

3) Zdá sa, že pracovný trh naďalej lipne na titule, bez ohľadu na nedostatočnú pripravenosť absolventov (ich schopnosť použiť nariadené vedomosti je nízka). Získanie titulu je v posledných rokoch štúdia hlavným cieľom študentov (nie samotné vzdelanie). Dodávame teda tituly, ale za nižšie verejné náklady

4) Ušetrený rok štúdia sa prejaví dvojako – v nižších nákladoch štátneho rozpočtu (na vzdelávanie, či zdravotné poistenie) a vo vyššom ekonomickom raste – študenti začnú skôr pracovať a podnikať, namiesto vysedávania v laviciach (alebo, povedzme si, často-krát aj mimo nich)

5) Skrátenie štúdia nemusí ísť len cestou zhustenia kurikula (hoci to je nevyhnutný krok tam, kde na to určite existuje priestor, napr. školy ekonomického zamerania). Pomôcť by mohlo aj odstrihnutie príliš „akademických“ na výskum orientovaných oblastí

(de facto zníženie min. počtu kreditov), o ktoré nemajú študenti „študujúci pre titul“ záujem a ich presunutie medzi voliteľné predmety, prípadne do doktorandského štúdia, čo zvýrazní rozdiel medzi bežným študentom a študentom, ktorému ide o vzdelanie, či prípadné akademické uplatnenie.

Alternatívou k tomuto návrhu je odlišovanie bakalárskeho a magisterského štúdia (výraznejšie obmedzenie počtu magistrov). O tomto sa síce často hovorí, ale ak pracovný trh nereaguje na titul Bc., presadzuje sa tento návrh ťažko.

Fungovanie dnešného finančného systému

Juraj Karpiš

Prepis videoprednášky č. 2 pre Univerzitu pre moderné Slovensko:

Fungovanie dnešného finančného systému - dolár ako svetová rezervná mena

Peniaze sú zaujímavý fenomén. Napriek tomu, že ich má každý v peňaženke alebo niekoľkokrát za deň v ruke, takmer nikto nerozumie tomu, ako dnes fungujú. Keďže sme v minulej prednáške peniaze označili za jedného z hlavných podozrivých zo súčasných ekonomických problémov, pozrime sa na to, ako dnes fungujú finančné systémy vo svete. Teda kde a ako peniaze vznikajú a aké to má efekty na ekonomiku.

Zlato ako peniaze

Peniaze sú veľmi užitočný nástroj, ktorý umožňuje rozložiť výmenu statkov v čase. No na to, aby peniaze dobre plnili svoju funkciu, musia byť vzácné a najmä schopné udržať si svoju hodnotu v čase medzi týmito dvoma výmenami. Tisícročia trvajúci tender na peniaze v poctivej a neúprosnej celosvetovej súťaži rôznych komodít nakoniec vyhralo zlato. Je totiž pomerne vzácné a jeho ponuka môže so zvyšujúcim sa dopytom rásť iba obmedzene a je v čase pomerne stabilná. Zlata neubúda – zlato neoxiduje a aj ten najhlbšie zakopaný pirátsky poklad sa skôr či neskôr nájde. Na druhej strane na to, aby ho

pribudlo, potrebujete naozaj veľa kapitálu a ľudskej práce. Preto si zlato veľmi dobre uchováva kúpnu silu a rovnako ako pred sto rokmi si aj dnes môžete za uncu zlata kúpiť na mieru šitý oblek, výlet cez Atlantik v ekonomickej triede, koňa alebo 30 fliaš kvalitnej whisky.

Zlatý diktát

Zlato je však nepríjemným limitom pre výdavky štátov. Ak ste politikom a chcete financovať vojnu alebo darčeky pre obľúbené záujmové skupiny, máte v poctivom zlatom štandarde v podstate len dve možnosti. Zvýšite dane – a to obľúbenosti politickej triedy príliš neprospieva, alebo si musíte požičať od súkromných investorov za nimi nadiktovaných podmienok. Ak ale zavediete ničím nekrytú papierovú menu s núteným obehom na vašom území, ktorú bude monopolne produkovať „nezávislá“ vami založená, centrálna banka (história ukazuje, že centrálna banka sú nezávislé iba do chvíle, keď treba hasiť obrovské deficity verejných financií pozri Buitier 2010), peniaze na vojnu si môžete za asistencie privilegovaných komerčných bánk vytlačiť sami. A následný rast cien potom zvalíte na ziskuchtivých obchodníkov.

Zlatý štandard okrem deficitov verejných financií obmedzuje aj príjmy komerčných bánk z úrokov, keďže dlh nemôže expandovať tempom, akým k tomu dochádza v systéme s nekrytými peniazmi. Okrem toho

v ňom existuje zásadne menší priestor pre intervencie ekonómov do ekonomiky. Od ekonómov naklonených štátnym zásahom do ekonomiky preto zlato získalo pejoratívne pomenovanie „barbarský prežitok“ či „zlatá klietka“. Postupne sa vplyv uvedených záujmových skupín postaral o úplné znárodnenie produkcie peňazí štátom a zavedenie ničím nekrytých papierových tzv. fiat peňazí, po slovensky „budiž“ peňazí. Ako ukázala história a uvidíme aj v nasledujúcich prednáškach, politici sa naozaj úplne „utrhlí zo zlatej reťaze“.

Rozvod so zlatom

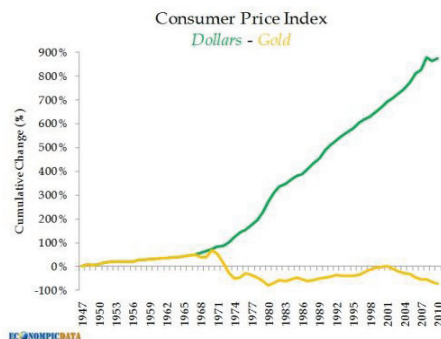
Zlato plnilo peňažnú funkciu vo viac či menej limitovanom rozsahu až do roku 1971 (Británia opustila zlatý štandard v roku 1931), keď sa vtedajší americký prezident Richard Nixon zlátil francúzskych lodí, ktoré sa po masívnej expanzii papierových dolárov plavili do USA vymeniť bankovky za zlato. Nixon tým definitívne zrušil krytie dolára zlatom. Papierové peniaze sa tak odtrhli od objektívnych obmedzení komoditnej ponuky a ocitli sa plne v moci štátu a centrálnych bankárov. Funkciu svetovej rezervnej meny – čiže meny, v ktorej si sporia ľudia po celom svete, prebral papierový ničím nekrytý americký dolár. Dolár sa k statusu svetovej rezervnej meny prepracoval cez silnú ekonomiku USA, absenciu vážnych vojenských konfliktov na ich území a vo svetovom meradle relatívne zodpovednú fiškálnu politiku.

Nehorázne privilégium

Táto pozícia však pre USA predstavovala „nehorázne privilégium“. Toto označenie použil v roku 1960 francúzsky minister financií Valéry Giscard d'Estaing. Keďže doláre nekriticky akceptujú aktéri po celom svete, USA mohli za cenu výroby jednej stodolárovej bankovky, ktorá sa pohybuje na úrovni pár centov, nakupovať vo svete reálne statky v hodnote 100 dolárov. Množstvo zahraničných subjektov tak de facto dotovalo blahobyť USA či ich vojenské eskapády v zahraničí. Dnes ale držia v rukách papierové doláre, ktoré neustále strácajú kúpnu silu a stále nechcú uveriť tomu, čo vidia. Napríklad dolárové rezervy Číny tento rok presiahli 3 bilióny USD. Aj po viac ako 30 rokoch tak čoraz intenzívnejšie platí odkaz Johna Connallyho, guvernéra FEDu za amerického prezidenta Richarda Nixona, ostatným krajinám: „Dolár je síce naša mena, ale váš problém.“

Dopady budí peňazí

Pred pár dňami sme mohli osláviť presne 40 ročné výročie zrušenia krytia zlatom americkej meny – tzv. zlatého bankrotu USA. Samozrejme, ak by bolo čo oslavovať. Súdiac podľa vývoja indexu spotrebiteľských cien papierový americký dolár totiž prepadol na celej čiare. Ceny tovarov a služieb v USA narástli od roku 1947 v papierových dolároch o 900%. Ak prepočítame ceny tovarov a služieb na jednotky zlata zistíme, že za rovnaké obdobie naopak klesli o viac než 70%.

Zdroj: ECONOMPICDATA

Rozdiel v cenách medzi plus 900% a mínus 70% je rast spôsobený nafukovaním peňažnej ponuky neúnavným tlačením nových peňazí. Táto inflácia pomáha financovať štátny dlh, prerozdeľuje zdroje v ekonomike od posledných príjemcov nových peňazí smerom k prvým a zvyšuje tak príjmovú nerovnosť. Prví totiž nakupujú za ceny, ktoré ešte neodzrkadľujú vyššie množstvo peňazí v obehu. Obrovský výkyv v peňažnej zásobe vďaka bankovníctvu frakčných rezerv a produkcii peňazí centrálnou bankou narúša informáciu hodnotu cien v ekonomike. Frakčné rezervy predstavujú pre banky možnosť nedržať všetky peniaze, ktoré si u nich ľudia uložia na bežné účty v trezoroch, a majú možnosť z nich poskytnúť ďalšie úvery. Tak dochádza k rastu množstva peňazí v obehu – takzvanej

multiplikácii bankovým systémom. Prehľad rôznych usporiadaní finančných systémov nájdete v priloženej tabuľke. Tvorba nových peňazí v kombinácii s umelo zníženou úrokovou sadzbou vedie k hromadeniu mylných investícií v ekonomike. Výsledkom je okrem iných efektov aj najväčšia recesia od druhej svetovej vojny.

Comeback zlata – zlého svedomia centrálnych bankárov

Zlato dnes prežíva masívny comeback. Môžeme ho nazvať aj zlým svedomím centrálnych bankárov. Zlato nie je klasické aktívum

ale stále plní aj monetárnu funkciu, napriek tomu, že táto bola plne znárodnená štátmi pred 40 rokmi. Kto tvrdí, že nákupy zlata ľuďmi sú iracionálne, lebo zlato sa nedá jesť, zabúda na to, že zle sa jedia aj eurové bankovky (a to nehovorím o minciach) a napriek tomu existuje po nich dopyt.

A čo deflácia? Nehrozili by nám v prípade opätovného zlatého štandardu nižšie ceny? A naozaj sa treba obávať nižších cien? K strašiacu deflácie sa dostaneme v siedmej časti.

Doplňujúce zdroje:

Finančný systém	Dnešný systém Bretton Wood 2	"Zlatý štandard"	Freebanking (napr. Škótsko zač. 19. stor.)	100% rezervný
Emisia	emisný monopol centrálnej banky	emisný monopol centrálnej banky	konkurencia súkromných emitentov	konkurencia súkromných emitentov
Možnosť tvorby peňazí komerčnými bankami	frakčné rezervy	frakčné rezervy	frakčné rezervy	100% rezervy na šekovateľné vklady
Krytie (rezervy)	fiat = papier, dolár	zlato	komodita - určí trh pravdepodobne zlato	komodita - určí trh pravdepodobne zlato
Črty	extrémna volatilita peňažnej zásoby, manipulácia úroku vyvoláva hosp. cykly, podpora deficitného hospodárstva štátu, inflačná daň, prerozdeľovanie bohatstva	menšia volatilita a hosp. cykly, politicky obmedzenie deficitov, výhody svetovej meny, bolestivý návrat po inflačnom excese	inflácia prítomná no obmedzená konkurenciou, nemožnosť manipulácie úrokov a zneužitia emisného monopolu za účelom financovania štátnych potrieb, nestabilný systém, tendencia koncentrácie a snaha o založenie ochrancu kartelu -CB	ruší výsadné postavenie bankového sektora, ktorý ako jediný môže byť neustále v stave neodhaleného bankrotu (existuje právny nárok na jeden statok viacerými osobami), stabilná peňažná zásoba, úrok zodpovedá množstvu úspor v spol., eliminácia hosp. cyklov, obmedzenie deficitného financovania štátu

Zlaté časy sa vracajú

<http://www.iness.sk/modules.php?name=News&file=article&sid=2179>

O zlatom štandarde na CNBC

<http://blog.mises.org/18291/cnbc-on-gold/>

Keynes oslavuje koniec zlatého štandardu oslobodenie sa zo „zlatej kletky“

http://www.youtube.com/watch?v=U1S9F3agsUA&feature=player_embedded

Americký prezident Richard Nixon oznamuje zrušenie krytia amerického dolára zlatom a zavedenie ochrannej 10% dane na dovozy do USA

<http://www.youtube.com/watch?v=iRzr1QU6K1o>

O možnostiach financovania fiškálnych deficitov cez využitie monetárneho monopolu pozri Willem Buiter napr. Games of 'Chicken' Between Monetary and Fiscal Authority: Who Will Control the Deep Pockets of the Central Bank?

<http://www.nber.org/~wbuiter/deeplong.pdf>

Alebo tiež The Debt of Nations

<http://www.nber.org/~wbuiter/DoN.pdf>

Aj koncentrácia patrí k trhu

Martin Vlachynský

Je zaujímavé sledovať, že hoci v spoločnosti sa myšlienka kooperácie a spoločného postupu považuje za morálne pozitívnu (od Troch Mušketierov, až po Svätoplukove prúty), a monopolizácia v niektorých sférach (odborní, komory) sa označuje za výdobytok modernej doby, spájanie síl na strane producentov a poskytovateľov služieb naráža na veľký odpor štátneho aparátu v podobe protimonopolných, či regulačných úradov, ale aj na odpor verejnosti. Jeden z najväčších prípadov histórie sa odohral pred pár dňami v USA.

Operátor AT&T sa pokúsil odkúpiť od Deutsche Telecom amerického operátora T-Mobile za 39 miliárd dolárov. AT&T tak chcela posilniť svoju preťaženú infraštruktúru v oblasti mobilného Internetu, a Deutsche Telecom sa chcel zbaviť spoločnosti, pre ktorú nemá jasnú víziu, a ktorá v USA prešľapuje na mieste.

AT&T očakávalo problémy zo strany štátu, preto ponúklo niekoľko variant obchodu, vrátane odpredaja časti T-Mobile (vrátane zákazníkov) svojmu konkurentovi. Ani to však nestačilo a Ministerstvo spravodlivosti (Justice Department) spolu s Federal Communications Commission sa postarali, aby bola fúzia zastavená. „Spotrebiteľia dnes vyhrali. Ak by sa fúzia uskutočnila, čelili by vyš-

ším cenám a pomalším inováciám,“ prehlásil predstaviteľ ministerstva.

Ak však spotrebiteľ podrobí toto a podobné protimonopolné rozhodnutia tej najefektívnejšej ekonomickej analýze, ktorá bola kedy vymyslená, a síce bastiatovmu „čo je vidieť, a čo nie je vidieť“, mal by radosť menšiu.

V prvom rade nie je jasné, prečo, a v čom by mal spotrebiteľ víťaziť. Výrobca a spotrebiteľ žijú v symbióze, a nie v permanentnej vojne. Len finančne úspešný výrobca môže dlhodobo dodávať výrobky pre spotrebiteľove potešenie, a ak sa mu nepodarí naplniť jeho požiadavky, skôr či neskôr v trhovom prostredí skrachuje. Kto túto sedliacku logiku považuje za frázu, môže sa pozrieť na fakty.

Prvým „víťazstvom“ spotrebiteľa je cena. V USA existujú prakticky len štyria národní operátori – AT&T, Verizon, T-Mobile USA a Sprint Nextel. Tvrdý oligopol, v ktorom musí nešťastný spotrebiteľ predtým, ako dedove zlaté zuby, aby mohol pretelefonovať zopár minút, povieť si. Opak je však pravdou. V USA je minúta hovoru najlacnejšia na svete – v priemere 4 centy. Druhé Mexiko má 5 a tretia Južná Kórea 8. Američania mesačne pretelefonujú 793 minút, viac ako dvojnásobok toho, čo druhí Kanadčania (373).

Ani veľká koncentrácia operátorov nespôsobila rast cien, skôr naopak. Pri sieťových

odvetviach je veľkosť často rozhodujúca pre schopnosť stlačiť náklady. Americkí operátori dokážu na 1MHz spektra obslužiť 739,579 zákazníkov, druhí v poradí Mexičania a tretí Japonci zhruba polovicu.

A čo druhý argument, inovácie?

Je trochu absurdné, že americké orgány argumentovali inováciami, hoci rozvoj siete bol jedným z hlavných dôvodov fúzie. Takto skončilo AT&T so zmluvnou pokutou za neúspešnú akvizíciu vo výške 4 miliardy USD a preťaženou sieťou, a T-Mobile ostal tak isto tam, kde bol – teda na pomalejšej ceste smerom dole.

K trhu nepatrí len konkurencia, ale aj kooperácia. Ani monopol si nemôže dovoliť prestať inovovať, alebo znižovať náklady, ak nie je umelo chránený zo strany štátu udeleným výhradným právom. Čo vidíme na príklade firm, ako napríklad Google.

Hon na bohatých

Katarína Korbelová

Francúzsky think tank IREF, združujúci európske inštitúcie zaoberajúce sa výškou a dopadmi daňového zaťaženia vrátane INE-SS, urobil prieskum o zvyšovaní daňových sadzieb z príjmov v Európskych krajinách zameraný na osobitné zdanenie bohatých. Časť o Slovensku napísal Radovan Ďurana.

Dánsko: Dve z troch súčasných koalíčných strán navrhli (ešte ako opoziční) zavedenie ďalších mimoriadnych 6% „milionárskej dane“ pre príjmy nad 133 333 Eur, čo by zvýšilo sadzbu daní z príjmov na 61,5%. Ale po voľbách, vďaka tretej koalíčnej strane, tento návrh zamietli. Teraz hovoria o ďalšej daňovej reforme, ktorá by „podstatne“ znížila daň z pracovných príjmov. Horná hranica sadzby ostáva na 56,1% pri príjme okolo 56 500 Eur (áno, veľmi nízka úroveň príjmu).

Francúzsko: Francúzi zavádzajú dodatkovú 3% daň pre ročné príjmy presahujúce 500 000 Eur na osobu a 1 000 000 Eur na rodinu. Výnosy majú byť zahrnuté do príjmov v roku 2011 a opatrenie bude zrušené, keď Francúzsko opäť dosiahne Maastrichtské kritéria pre deficit rozpočtu (3%)

Bulharsko: V Bulharsku ostáva 10% rovná

daň.

Holandsko: Holandsko nezaviedlo žiadne nové alebo vyššie dane z príjmu, najvyššia sadzba je stále 52%. Daň z príjmov právnických osôb ostala na úrovni 20% pre prvých 200 000 Eur zo zisku, zvyšok je zdaňovaný 25%.

Portugalsko: V Portugalsku sa agresívne bojuje s deficitom na všetkých frontoch, predávajú sa podniky, znárodňujú sa súkromné fondy sociálneho zabezpečenia, znižujú sa výdavky a samozrejme, zvyšujú sa dane. Daň z príjmov pre najbohatších začína pri 153 300 Eur a sadzba vzrástla z 42% v roku 2011 na 46,5% a v roku 2012 sa zvýši na 49%. Žiadna zo strán sa proti tomuto opatreniu nevyslovila.

Belgicko: Keďže Belgicko nemalo vládu od júna 2010, nebolo zavedené žiadne zvýšenie daní z príjmu pre bohatých. S nástupom novej vlády sa očakáva zvýšenie zážkovej dane z úrokov (z 15% na 20 alebo 25%) a možno zdanenie kapitálových ziskov, ale to sa netýka len bohatých. Zvýšenie zdanenia príjmu sa neočakáva, keďže už sú zdaňované vysokými sadzbami.

Anglicko: Veľká Británia zaviedla v roku 2010 novú hornú hranicu sadzby dane z 40% na 50% pri príjme 150 000 libier ročne. O tomto opatrení sa diskutuje na openDemocracy.

Nórsko: Minister financií predstavil rozpočet na rok 2012 bez žiadnych „prekvapení“ ktoré by zavádzali špeciálnu daň pre „bohatých“.

Litva: 15% rovná daň v Litve má mnoho odporcov najmä na „ľavej“ strane politického spektra ale niekoľko aj na „pravej“. V súčasnosti parlament rokuje o niekoľkých návrhoch na zavedenie progresívneho zdanenia ale je ťažké určiť pravdepodobnosť ich schválenia.

Slovensko: V parlamente čaká na schválenie vládny návrh na zníženie milionárskej dane (nad 20 000 Eur ročne) umožnením uplatnenia odpočítateľnej položky (okolo 680 Eur). Čiže žiadne zmeny v sadzbách, iba malá zmena milionárskej dane. Pád vlády pravdepodobne zabráni prijatiu tejto zmeny.

Taliansko: Taliansko zaviedlo mimoriadne navýšenie o 5% pre príjmy nad 300 000 Eur.

To zvýšilo hornú sadzbu dane z 43% na 48%. Okrem toho sadzby dane z príjmu navyšujú aj prirážky miestnej a regionálnej samosprávy približne o 2,3% (v závislosti od rôznych samosprávnych vlád).

Švédsko: Žiadne vládne návrhy na zvýšenie najvyššej daňovej sadzby na svete (67%).

Nemecko: Nemeckí sociálni demokrati začali kampaň, ktorej cieľom sú vyššie sadzby dane z príjmu pre „bohatých“. Presadzujú dva konkurenčné návrhy: buď zvýšiť hornú hranicu sadzby dane z príjmov z 42% na 45% pre príjmy nad 60 000 Eur (čo by znamenalo zníženie súčasnej hranice) alebo dokonca

zvýšiť sadzbu z 42% až na 49% ale zachovať hraničnú úroveň príjmu na 100 000 Eur. Vláda doposiaľ na tento návrh nereagovala.

iness.sk, 21.10. 2011

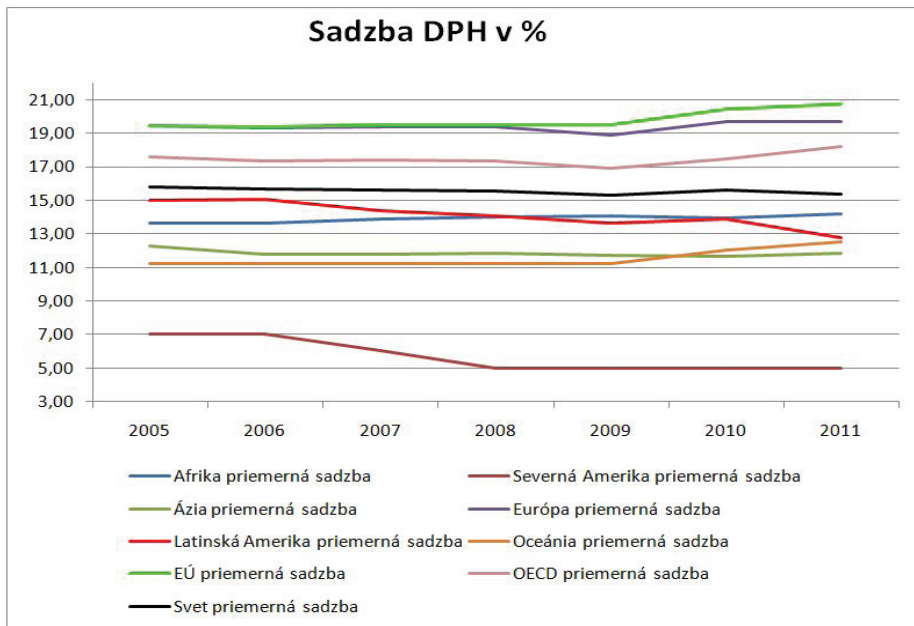
Nepriame dane sú vraj lepšie ako priame

Radovan Ďurana

Tvrdenie, že nepriame dane menej zaťažujú hospodársky rast a motiváciu pracovať, je oficiálnou agendou Ministerstva financií SR, resp. jeho Inštitútu finančnej politiky. A je v súlade s odporúčaniami OECD. A je dostupných mnoho akademických diel, ktoré vysoké a progresívne zdanenie práce, či zisku odporúča nahradiť nepriamymi daňami. A v EÚ sú nepriame dane najvyššie na svete (na rozdiel od firemných daní - pozri str. 2).

Ale je to skutočne tak? Ako ukazuje štatistika sadzieb DPH z dielne KPMG (zdroj: KPMG), hlavne Severoamerický kontinent uprednostňuje nízke sadzby nepriamych daní. DPH v USA pritom ani nie je uplatňovaná, namiesto nej sa uvaluje daň pri predaji (Sales tax), ktorá však s jednou výnimkou nepresahuje 10%. Korporátna daň v USA na úrovni 35% patrí medzi najvyššie na svete. I napriek tomu patria USA k najbohatším krajinám sveta s mierou nezamestnanosti podobnou tej v EÚ. Otázkou teda ostáva, čo je dôležitejší parameter – celková miera zdanenia, alebo rozloženie daňovej záťaže medzi druhy daní. Zdôvodnenie jednoznačnej odpovede nebude jednoduché, časom sa k tejto téme určite vrátíme. V každom prípade, priemerná sadzba DPH na planéte Zem veľmi mierne klesla.

Graf: INESS na základe dát KPMG

Prečo začala dlhová kríza práve v Európe

Steve Saville

Hlavný bod tohto článku sme už viackrát prezentovali aj v iných komentároch, je však natoľko dôležitý, že je potrebné ho znovu zdôrazniť. Týmto bodom je, že dlhová kríza začala v Európe, pretože krajiny eurozóny nemajú centrálnu banku závislú od vlády. Závislá centrálna banka je vždy schopná a ochotná monetizovať vládny dlh v prípade, že dôjde k situácii, že nie je možné nájsť iných kupujúcich tohto dlhu.

Vláda so závislou centrálnou bankou si vždy môže VYBRAŤ priamy bankrot, ale nikdy k tomu nebude NÚTENÁ, pretože vždy bude mať k dispozícii možnosť predať viac dlhu centrálnej banke výmenou za novovytvorené peniaze. Inými slovami, vždy bude mať možnosť vydať sa inflačnou cestou. Pre ilustráciu, americká federálna vláda nikdy nebude mať nedostatok dolárov pokiaľ bude exis-

tovať Fed. V priebehu tohto roka sme zažili krátke obdobie, kedy sa zdalo, že americkej vláde hrozil nedostatok peňazí. To však bolo iba iluzórne.

Situácia v prípade amerického vládneho dlhu je iba o málo lepšia než v prípade dlhu talianskej vlády. Navyše, talianska vláda má oveľa zdravšie finančné hospodárenie ako vláda Japonska. A predsa 10-ročné dlhopisy vydané talianskou vládou v súčasnosti vynášajú viac než 6 percent, zatiaľ čo 10-ročné dlhopisy vydané vládou USA a Japonska vynášajú 2.0, resp. 1.0 percenta. Kľúčovým rozdielom je, že vlády USA a Japonska majú svoje vlastné centrálnu banku, kdežto talianska vláda zdieľa centrálnu banku s ďalšími 16 európskymi krajinami. Čo je najdôležitejšie, Taliansko zdieľa centrálnu banku s Nemeckom, ktoré sa vyznačuje veľmi opatrným

postojom k inflácii.

Aby sme dôkladnejšie vysvetlili tento argument, chceme zdôrazniť, že talianska vláda sa nemôže pokúsiť dostať zo svojich problémov pomocou inflácie bez toho, aby poškodila nemeckých sporiteľov. Nemeckí sporitelia sa navyše vôbec nehrnú do toho, aby obetovali časť svojej kúpnej sily na záchranu Talianska (alebo, aby sme to vyjadrili výstižnejšie, na záchranu držiteľov talianskych dlhopisov).

Takže kupujúci talianskych vládnych dlhopisov musia vziať do úvahy riziko, že talianska vláda bude čoskoro musieť priamo prestať dodržiavať svoje záväzky. Kupujúci amerických a japonských vládnych dlhopisov takémuto riziku čeliť nemusia. Inými slovami, výnosy z talianskych vládnych dlhopisov sú

relatívne vysoké kvôli reálnej možnosti deflácie v tejto krajine, zatiaľ čo americké a japonské výnosy z vládnych dlhopisov sú relatívne nízke pretože tieto vlády, prostredníctvom ich centrálnych bánk, majú neobmedzenú možnosť vydať sa inflačnou cestou.

Tento záver je v rozpore so všeobecne rozšíreným presvedčením, že výnosy z vládnych

dlhopisov v USA a Japonsku sú v súčasnosti nízke kvôli deflačnej hrozbe. Ak by možnosť rozbehnúť „tlačiarenský lis“ bola týmto vládou odobraná, až potom by deflácia bola naozaj pravdepodobná a výnosy z dlhopisov by sa vyšplhali podstatne vyššie ako trhom ohodnotené riziko priameho bankrotu.

Originál článku nájdete na stránke 321gold.com. Ide o úryvok z komentára, ktorý bol pôvodne publikovaný na www.speculative-investor.com 13. novembra 2011

Pre INESS preložil Tomáš Janotík

Rozpočet EÚ parlamentu je možné významne zredukovať

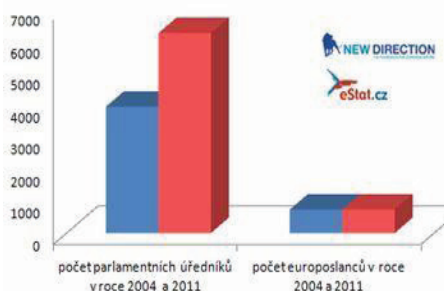
Katarína Korbelová

Mimovládna organizácia eStat.cz v spolupráci s organizáciou New Direction – The Foundation for European Reform publikovala na svojich stránkach štúdiu venovanú rozpočtu Európskeho parlamentu, ktorý je podľa výsledkov možné zredukovať o takmer pol miliardy ročne.

Štúdia s názvom „Končí doba nadbytku – Znižujeme náklady Európskeho parlamentu“ sa zameriava na škrt v rozpočte, ktoré by zredukovali celkový rozpočet parlamentu o 400 miliónov eur ročne (24%) bez ohrozenia jeho základného fungovania.

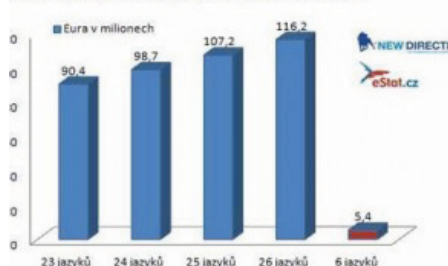
Geoffrey Van Orden, europoslanec a prezident New Direction, tvrdí, že riadiacou silou zvyšovania nákladov je masívny nárast parlamentnej byrokracie. Od rozšírenia únie v roku 2004 vzrástol počet euroúradníkov z 3 946 na 6 245 pričom europoslanci pribudli iba štyria (teda zvýšenie z 732 na 736). Tak tiež viac ako 1 000 parlamentných úradníkov disproporčne zarába viac ako samotní poslanci.

Vybrané náklady a návrh úspor:

Na prekladanie dokumentov sa každoročne minie najmenej 100 miliónov eur – z toho 90 miliónov je za „prípravné“ dokumenty. Ak by pribudli tri nové jazyky, táto suma by mohla vzrásť na 128 miliónov eur. Počet jazykov, do ktorých sa prípravné dokumenty prekladajú, by mal byť znížený na päť alebo šesť – tento krok by mohol ušetriť 40 miliónov eur ročne s takmer nulovým dopadom na prácu parlamentu.

Náklady na preklady prípravných dokumentů

Projekt na nové múzeum s názvom „Dom európskej histórie“ by mal byť úplne zrušený. V súčasnosti sú každoročné náklady 44 miliónov eur (34 informačných kancelárií, ktoré zamestnávajú 200 ľudí v každom členskom štáte) a tie by mali byť redukované.

Parlament prenajíma alebo vlastní 63 budov. Toto číslo sa od roku 2002 viac než zdvojnásobilo. V septembri 2011 kancelária parlamentu súhlasila s kúpou ďalšej budovy v Štrasburgu za 6,7 milióna eur a renováci-

ou za ďalších 9,3 miliónov. Na reorganizáciu kancelárií europoslancov bolo vynaložených 30 miliónov eur. V priebehu nasledujúcich troch rokov by sa EP mal zamerať na obmedzenie počtu m, o 10% a ušetriť tým 25 miliónov ročne.

Platy europoslancov by mali byť zmrazené na súčasnej úrovni (93 685 eur ročne). Diéty poslancov predstavujú okolo 4 200 eur mesačne a mali by byť redukované o 10%. Zároveň je potrebné nájsť spôsob, ako zredukovať cestovné náklady o rovnaký počet percent.

Obrovské úspory by bolo možné vygenerovať uzavretím sídla Európskeho parlamentu v Štrasburgu. Všetky plenárne zasadnutia by sa konali v Bruseli – čo by v prepočte znamenalo úspory minimálne 200 miliónov eur ročne.

Pre Euro spravíme čokoľvek

Radovan Ďurana

Predstavitel' európskej exekutívy (nevedno ktorý), odhalil detaily pripravovaného návrhu rozpočtovej časti fiškálnych pravidiel. Z informácií denníka EUobserver sa dozvedáme:

1) Všetky vlády by Európskej komisii posielali na posúdenie rozpočet ešte predtým, ako ho predložia národným parlamentom. Komisia, ale aj členovia eurozóny, by mohli predložený rozpočet vetovať, a žiadať nápravu, prípadne doplnenie strednodobých plánov na zmenu.

2) Komisia by mala právo navrhnúť spôsob nápravy krajinám, ktoré prekročili fiškálne

pravidlá

3) Komisia by mala právo vyslať do zachránenej krajiny monitorovací tím, ktorý by dohliadal na uplatňovanie požadovaných opatrení

4) Takáto forma monitoringu/dohľadu by bola možná, aj keby krajina nebola vo fáze pomoci

5) Komisia by chcela mať právo vydať odporúčenie na „uvalenie“ záchrany (bailout) na krajinu, aj proti jej súhlasu

To všetko na základe jediného argumentu,

ktorý na Slovensku zvlášť dobre poznáme, a dnes je používaný v súvislosti s akoukoľvek reguláciou v eurozón – **ak chceme zachrániť euro, inú možnosť nemáme**. Predseda komisie Barroso na otázku straty demokratického ducha (o rozpočtoch budú do značnej miery rozhodovať nevolení úradníci) odpovedal jasne slovami v tomto duchu: návrh presunu fiškálnych právomocí vznikol na základe požiadaviek členov eurozóny. V nej zasadať predstavitelia ustanovení národnými parlamentmi. Ak sa oni dohodli na presune právomocí, demokracii bolo účine-

né zadosť. Barroso to prirovnáva k vzniku centrálnej banky, v ktorej tiež nepôsobia volení zástupcovia, ale vznikla demokratickým konsenzom.

Nech si každý urobí svoj záver sám. Aj v prípade nových návrhov platí, že dôležitejšie bude konkrétne uplatňovanie a nie to, čo je napísané v zmluvách (viď bailout Grécka v rozpore s Lisabonskou zmluvou). Pod možnosťou predkladať návrhy na zlepšenie rozpočtov si môžeme predstaviť čokoľvek. Požiadavku na investície do výskumu alebo vzdelávania, ktoré zvýšia budúci hospodársky rast. Alebo návrh na zvýšenie majetkových daní s cieľom znižovania schodku. Ale-

bo požiadavku na zníženie výdavkov o 1% HDP. Alebo povinnosť zvýšiť vek odchodu do dôchodku. Alebo povinnosť zaviesť progresívne dane. Kto vie? O rok sa nám možno bude zdať dnešná diskusia o harmonizácii daňových základov právnických osôb zdať ako prkotina.

Európska komisia už do našich rozpočtov vidí dnes a to ešte predtým, ako idú do parlamentu. Strategické materiály (ako býval konvergenčný plán) bývali už predtým posudzované a tvrdo pripomienkované Komisiou. V rámci procedúry nadmerného deficitu už dnes Komisia skúma naše rozpočty dvakrát ročne. Pri príprave hodnotenia rozpočto-

vej politiky komunikuje aj s tretím sektorom (vrátane INESS).

Otázkou však bude, aké nové právomoci Komisie chcú členovia eurozóny odsúhlasiť (aby presvedčili finančné trhy). A my by sme minimálne chceli vedieť, s akým mandátom odchádzajú slovenskí zástupcovia do Bruselu – keď rozhodujú o „demokratickom“ prenášaní právomocí na Komisiu. Ktorá zo súčasných parlamentných strán mala vo volebnom programe takýto presun?

iness.sk, 24.11.2011

Štátny rozpočet a eurofondy

Radovan Ďurana

Počas diskusií o našej účasti v Eurovale sa často ozýva argument, že z únie sme už dostali toľko peňazí, že si a) nemôžeme dovoliť nepodieľať sa na záchrane druhých, alebo b) že ani všetky záruky eurovalu nás nedostanú do celkovej negatívnej bilancie. Aká je teda čistá pozícia SR? Podľa informácií dostupných v záverečných účtoch dosiahol ku koncu roka 2010 pomer príjmov a výdavkov súvisiacich s členstvom a čerpaním fondov hodnotu 1,1. Inak povedané, získali sme o 11% viac, ako sme do EÚ a na čerpanie fondov odviedli.

Naše odvody

Slovenská republika každoročne odvádza do EÚ odvody a príspevky. Odvody sú rozpočtované v kapitole Všeobecná pokladničná správa, ide o zdroje počítané na základe HND (Hrubý národný dôchodok GNI) a DPH, súčasťou odvodu je aj podiel na korekcii Veľkej Británie, Holandsku a Švédsku (finančné úpravy, ktoré si vyjednali menované krajiny pri podpise zmlúv). Do odvodu vstupujú tiež prípadné doplatky za minulé roky odsúhlasené Spoločenstvom na základe zmeny metodiky výpočtu. Zvyšok tvoria odvody tzv. tradičných vlastných zdrojov, čo sú hlavne clá na dovoz tovaru vyrobeného mimo EÚ a poľnohospodárske odvody (forma dovozného cla z poľnohospodárskych produktov).

Pre ilustráciu sú v tabuľke 1 uvedené jednotlivé zložky odvodov a príspevkov do EÚ za rok 2009 v mil. eur.

V príjmoch z EÚ sú zaradené aj prostriedky v rámci vnútornej politiky EÚ, ktoré boli rovnako ako predvstupové fondy poukazované na mimorozpočtové účty ministerstiev napríklad za účelom budovania Schengenských hraníc alebo odstávky atómovej elektrárne Jaslovské Bohunice a i.

Bilancia

Za obdobie rokov 2004-2010 bolo na prijatie 1 Eur z rozpočtu EÚ potrebné vynaložiť 90 centov výdavkov z našich zdrojov. Do roku 2009 to bolo dokonca rovné euro. To

znamená, že štátny rozpočet sa vstupom do EÚ iba nafúkol, rovnako na príjmovej aj výdavkovej strane (tabuľka 2 a 3).

Okrem samotnej bilancie finančných vzťahov s EÚ je z pohľadu daňového poplatníka dôležitý aj spôsob financovania odvodov a nákla-

Odvody SR	695 726,2
Zdroj založený na DPH	76 963,2
Zdroj založený na HND	447 194,6
Podiel Slovenskej republiky na korekcii Veľkej Británie	46 296,9
Podiel Slovenskej republiky na korekciách pre Holandsko a Švédsko	4 717,2
Doplatenie odvodov Slovenskej republiky za roky 2007 a 2008	36 944,0
Tradičné vlastné zdroje, z toho:	83 610,3
Clo	81 504,0
poplatky a odvody z cukru	2 106,3

Tabuľka 1, zdroj: Ministerstvo financií, záverečný účet VS 2009

Rok	Celkové príjmy	Celkové odvody a príspevky	Čistá finančná pozícia	Spolufinancovanie*	Celkové výdavky SR	Cash flow SR (príjmy - výdavky)	výdavky / príjmy
2004	304	291	13	32	323	-19	1,06
*2005	705	486	219	128	613	92	0,87
2006	894	526	367	309	836	58	0,94
2007	911	590	321	283	873	38	0,96
2008	893	643	250	399	1 042	-149	1,17
2009	1 120	696	424	433	1 128	-9	1,01
2010	1 672	628	1 045	410	1 037	635	0,62
Spolu	6 499	3 859	2 640	1 994	5 853	646	0,90

Tabuľka 2, v mil. eur, zdroj: Ministerstvo financií, záverečné účty VS 2004-2010, vlastné prepočty

* Výdavok na spolufinancovanie reálne ostáva na Slovensku, preto môže byť považovaný aj za príjem. Nakoľko výdavky z EU fondov často nepredstavujú spoločnosťou žiadané výdavky (napríklad tendre na logá operačných programov), vykazujeme ich ako náklad na získanie EU fondov.

Rok	Kumulatívne príjmy	Kumulatívne výdavky	Kumulatívne Cash Flow	Kum. výdavky / Kum. príjmy
2004	304	323	-19	1,06
*2005	1 009	936	73	0,93
2006	1 903	1 772	131	0,93
2007	2 813	2 645	169	0,94
2008	3 707	3 687	20	0,99
2009	4 827	4 815	11	1,00
2010	6 499	5 853	646	0,90

Tabuľka 3, v mil. eur, zdroj: Ministerstvo financií, záverečné účty VS 2004-2010, vlastné prepočty

*Po započítaní dodatočných odvodov na základe časovej výnimky zo zdroja, založeného na HND za rok 2004.

dov na spolufinancovanie. Pokiaľ nedôjde k tomu, že odvody do EÚ štát vykryje znížením iných výdavkov, musí nevyhnutne dôjsť k zvýšeniu výdavkovej aj príjmovej stránky rozpočtu. Štát musí najprv všetko, čo pošle do EÚ, vybrať, alebo si požičať, aby mu tieto zdroje EÚ poslala naspäť s tým, že ich musí minúť na viazaný výdavok odsúhlasený práve EÚ (síce dohodnutý bilaterálne ale v rámci cieľov stanovovaných v Bruseli). Eurofondy použité na výdavky, ktoré dovtedy štát nepoznal (bez eurofondov by ich nefinancoval) tak znamenajú expanziu štátu (nami dosiaľ financovaný na 90 percent) o prostriedky, o ktorých už nerozhoduje len slovenský, ale aj bruselský úradník.

Naše financovanie pritom závisí od veľkosti čerpania eurofondov. Zároveň platí, že ak chceme financovať menšie percento eurofondov, musíme zvýšiť naše celkové výdavky. To má však za následok ďalšie zvyšovanie výdavkov rozpočtu štátu a nutnosť tieto prostriedky získať buď zvýšením daní alebo deficitným financovaním.

Štatistiku vzťahov s EÚ pravdepodobne zmenia roky 2011 a 2012, keď je očakávaná vysoká miera čerpania. Podľa doterajších čísel však možno povedať, že zdroje z únie rozhodne nie sú „zadarmo“, vyžadujú takmer rovnaký objem vlastných zdrojov, ktoré nemôžeme použiť na iný účel (napr. znižovanie dlhu, či pomoc chudobným).

Podujatia

Seminár INESS pre veľvyslanectvá na Slovensku

INESS pripravil dňa 25.10. 2011 na pôde Fínskeho veľvyslanectva v SR seminár pre ekonomických radcov veľvyslanectiev na Slovensku. Zúčastnilo sa na ňom 19 zástupcov 13 veľvyslanectiev. V úvodnom vstupe Richard Ďurana predstavil anglickú verziu portálu Cena štátu a následne Radovan Ďurana prednášal o aktuálnom fiškálnom vývoji a dopade záväzkov Slovenska v eurovale na verejný dlh.

Seminár INESS pre novinárov o štátnom rozpočte

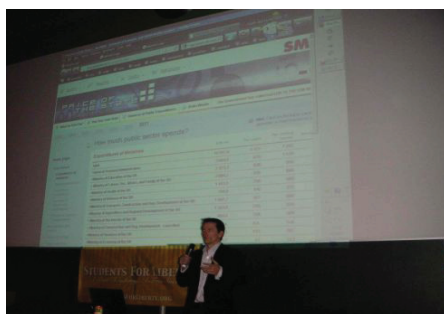
14.12. 2011 zorganizoval INESS seminár určený špeciálne pre novinárov na tému: MÁME ROZPOČET POD KONTROLOU?

Na seminári Radovan Ďurana s Jurajom Karpíšom prednášali o slabých a silných miestach nového štátneho rozpočtu, o ohrození 3% deficitu v roku 2013, o rozpočte vs. dlhovej brzde a vysvetlili tiež, čo pre nás znamená fiškálna únia.

European Students For Liberty Conference

Študentská organizácia Students for Liberty zorganizovala už 5. ročník konferencie European Students For Liberty Conference v dňoch 18-20. novembra 2011 v meste Leuven v Belgicku. Na konferencii za účasti 220 študentov z 25 krajín vystúpil popri ďalších významných rečníkoch z celého sveta aj Radovan Ďurana z INESS, kde prezentoval projekt Cena Štátu so zreteľom na súčasnú výšku deficitu a jeho problematickým vyrovnávaním.

The EU at the Crossroads – German and Slovak Perspectives

Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku v spolupráci s nemeckým inštitútom Stiftung Wissenschaft und Politik zorganizovali Prvé stretnutie Nemecko – Slovenskej reflexnej skupiny dňa 24.11.2011 v Berlíne na tému: EÚ na križovatke - nemecké a slovenské perspektívy. Na stretnutí za účasti štátneho tajomníka Ministerstva zahraničných vecí Milana Ježovicu, vystúpil aj Juraj Karpíš z INESS, kde rozprával o momentálnych problémoch eurozóny a možných riešeniach.

Informácie o ďalších podujatiach, na ktorých sa členovia INESS aktívne zúčastnili, nájdete na stránke iness.sk

Cena štátu

Vysokoškolské vzdelanie nie je zadarmo

Dotácia na jedného študenta verejnej vysokej školy (vrátane externých) z našich daní by v roku 2012 mala dosiahnuť priemerne 2 956 eur.

www.cenastatu.sk

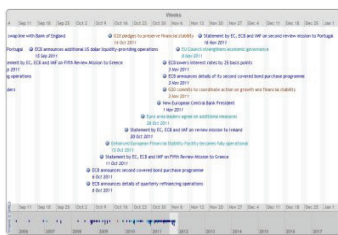
v eurách	2009 S	2010 S	2011 R	2011 OS	2012 N	2013 N	2014 N
Výdavky pre VVŠ spolu cez MŠVVŠ SR	461 051 114	459 347 732	435 786 522	437 503 402	450 655 547	454 612 035	456 265 119
Rezortné vysokoškolské vzdelávanie	25 473 974	26 196 886	20 424 454	19 697 218	21 280 278	23 882 942	23 784 923
Výdavky štátneho rozpočtu spolu	486 525 088	485 544 618	456 210 976	457 200 620	471 935 825	478 494 977	480 050 042
Počet študentov (denní a externí) spolu	174 107	165 160	161 552	161 552	159 678	156 365	151 263
Výdavky na 1 študenta vysokej školy v eurách	2 794	2 940	2 824	2 830	2 956	3 060	3 174
medziročná zmena v %		5,20%	-3,94%	-3,30%	4,66%	3,54%	3,71%

Zaujímavá internetová adresa

Krízový kalendár

Pre všetkých, ktorí v kríze strácajú prehľad. Stránka ECB, ktorá chronologicky popisuje všetky dôležité krízové udalosti a opatrenia. Koniec budete hľadať márne.

<http://www.ecb.europa.eu/press/html/crisis.en.html>

PODPORTE INESS!

INESS je nezávislá nezisková organizácia, ktorá uskutočňuje svoje aktivity vo veľkej miere vďaka podpore darcov. Ak sympatizujete s aktivitami INESS a radi by ste finančne prispeli k ich uskutočňovaniu, môžete tak urobiť bankovým prevodom na účet INESS: 266 475 2087 / 1100 (Tatrabanka, a. s., Hodžovo námestie 3, 811 06 Bratislava). Do správy pre prijímateľa uveďte „Dar“.

Srdečne Vám ďakujeme.

PHILIPP BAGUS: TRAGÉDIA EURA

**Slovenské vydanie: (c) TRIM Broker a INESS
Rok 2011, 160 strán**

Knihu si môžete za cenu 9,50 Eur zakúpiť v INESS alebo v obchode vo vašom meste.